

О.А. Круглова, канд. екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)
С.О. Козуб, асп. (*ХДУХТ, Харків*)

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДІВ БЮДЖЕТУВАННЯ НА ТОРГОВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Підприємства використовують різні технології управління. Залежно від об'єкта інструмента впливу виділяють управління за цілями, результатами, на базі потреб й інтересів та ін. Динамізм зовнішнього середовища зумовлює об'єктивність удосконалення технологій управління, використання інструментів, що забезпечують реалізацію завдань розвитку господарюючого суб'єкта. Одним із способів удосконалення технології управління на підприємстві є бюджетування.

Теоретичні та методичні основи бюджетування на підприємстві розглянуто у працях А. Аткінсона, К. Друрі, Ф. Бутинця, І. Бланка, Г. Кірейцева, Л. Нападівської, В. Савчука та ін. Разом з тим, вивчення опублікованих праць свідчать про недостатнє висвітлення питань сутності бюджетування та методичних засад реалізації системи бюджетного управління на торговельному підприємстві.

На основі проведеного дослідження визначено численність концептуальних підходів до визначення сутності бюджетування. В економічній літературі бюджетування визначають як процес формування бюджетів (К. Щиборщ), інструмент управління (О. Мельник, Дж. К. Шим, П. Хорват), систему управління підрозділами підприємства (О. Харитонюва, С. Шевченко), частину управлінського обліку (Д. Гладких). У результаті систематизації існуючих підходів бюджетування визначено як інструмент узгодження діяльності підрозділів підприємства, що передбачає планування, організацію, контроль та мотивування виконання бюджетів.

Бюджет торговельного підприємства складається з операційного та фінансового бюджетів. Операційний бюджет торговельного підприємства містить бюджети продажів, закупок, запасів товарів, собівартості реалізованих товарів, витрат з маркетингу, комерційних та операційних витрат, а також план прибутку. Фінансовий бюджет торговельного підприємства складається з бюджету капітальних вкладень, грошових коштів, прогнозного балансу. У практиці бюджетного управління виділяють такі бюджетні моделі, як індивідуальна модель комплексного бюджетування, універсальна бюджетна модель, бюджетування окремих видів діяльності, бюджетування фінансових потоків, товарно-матеріальних потоків.

Бюджети торговельного підприємства можуть формуватися у різний спосіб. За результатами опрацювання наукової літератури методи бюджетного планування систематизовано за такими ознаками, як рівень централізації, база бюджетування, цільові настанови.

За рівнем централізації виділяють методи централізованого, децентралізованого та комбінованого бюджетування. Сутність методу децентралізованого бюджетування полягає у плануванні показників від найнижчої до вищої шаблі управління, децентралізованого – від вищої до нижчої, комбінований – передбачає поєднання першого та другого методів.

База бюджетування зумовлює два методи розрахунку планових показників на підприємстві – на базі попередніх бюджетів та від нульової бази. Вибір на користь одного з вказаних методів залежить від особливостей організації діяльності підприємства. В разі відсутності або розширення операційної діяльності торговельного підприємства рекомендовано застосовувати метод нульової бази. Якщо підприємство існувало певний час, то доцільним є бюджетування на основі попередніх даних. В межах цієї групи виділяють такі методи бюджетування як нарощування (з урахуванням перспектив діяльності), пріоритетний (з огляду на пріоритетні цілі розвитку підприємства), факторний (з урахуванням чинників впливу зовнішнього та внутрішнього середовища), індексний (з використанням коригувальних індексів).

З огляду на цільові настанови виділяють такі методи бюджетування як нормативний, метод екстраполяції, балансовий та програмно-цільовий. Метод екстраполяції та нормативний використовують в разі необхідності оцінювання фактичної і прогнозної величини поточних витрат, балансовий – для узгодження доходів і витрат за певними видами діяльності та загалом по підприємству, програмно-цільовий – формування бюджетів за окремим програмами та проектами.

Вибір методів бюджетування залежить від особливостей функціонування торговельного підприємства, а саме: етапу життєвого циклу господарюючого суб'єкта, його розміру, організаційної структури, рівня диверсифікації діяльності, методичного, технічного і програмного забезпечення процесу бюджетування. Використання певного методу бюджетування сприятиме оптимізації поточних витрат і розвитку торговельного підприємства у перспективі.

О.К. Любчук, д-р гос. упр., проф. (*ГВУЗ «ЛПТУ», Мариуполь*)

Ю.В. Ярченко, канд. ист. наук, доц. (*ГВУЗ «ЛПТУ», Мариуполь*)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДИКИ ПО ИНТЕГРАТИВНОМУ ПОКАЗАТЕЛЮ ДЛЯ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Данная методика должна базироваться на известной концепции сбалансированной системы показателей (ССП), или Balanced Scorecard (BSC), которая предлагает способ структурированного описания